

Orçun Madran arşivi; Gümüşsuyu, İstanbul, 2004.

EMRE MADRAN
1944 - 26 Eylül 2013, Ankara

EMRE MADRAN

ALİ CENGİZKAN*

Emre Madran'ı tanıyışım, ODTÜ'de öğretim asistanlığına başlayışma denk düşer: Tam karşı odada konuşlanmıştı ve sık sık karşılaşır olmuştuk. Kuşkusuz 'Emre Abi' idi o, kıvrak zekâsıyla ve hazır cevaplılığı ile bir Anadolu... Bütün kentlere gitmişliği vardır mutlaka; bütün belediye başkanlarını tanımışlığı; bütün Koruma Yasası maddelerini bilmişliği, bütün Mimarlar Odası üyelerini candan tanımışlığı... Bütün bunlar özverili yıllar sırasında ve sonrasında gerçekleşti kuşkusuz, kolay değil. İronisini hiç yanından eksik etmedi; yoksa nasıl çalışırdı Koruma Kurulları'nda, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Eski Eserler Müdürlüğü'nde, ODTÜ Restorasyon Bölümü ve Restorasyon Ana Bilim Dalı'nda, bir avuç koruma ve restorasyon örgütünün bu kadar kısa bir süre içinde bu kadar hızlı isim ve cisim değiştirmesine başka nasıl tahammül edebilirdi? Unvanlı kerli ferli kişilere nasıl ders verebilirdi; ve ilginçtir, karşısındakiler ders aldıklarını hiçbir zaman farkedemediler... Onun vecd içinde tavana baktığını sandılar; ya da dersini çalışmadığı için bir öykü uydurduğunu, ya da bir anekdot anlattığını... Türkiye'de koruma alanında uygulama ve akademik alanda çalışıyor olmak da neymiş? Gösterdi.

O YAŞAMI ÖREN BİR USTAYDI !

ÇAĞATAY KESKİNOK**

Emre Madran hocayı ne zaman tanıdım anımsamıyorum. Sanki yaşamımızda başından beri hep vardı; sabırlı, akılla ve düşüncesiyle; bunlardan da önemlisi sevecen kişiliği ile. Yıllarca, kuram ile uygulama, tarihsel koruma ile kentsel planlama ve siyasa, şehircilik ve mimarlık, üniversite çevresi ile kamu kurumları arasındaki bağı neredeyse ördü durmaksızın.

İyi bir eğitmendi. O bir ustaydı. Akademik dünyanın çoğunlukla uzak durduğu mesleki örgütlenme ortamlarında, başta Mimarlar Odası olmak üzere meslek odalarının etkinliklerinde her zaman yer aldı, ortak aklın oluşumuna katkıda bulundu; meslek ortamının bilgisini ve eylemini geliştiren sayısız çalışmada yer aldı. Yarattığı kamusal ürünün isimsiz ortağı olmaktan hiçbir zaman kaçınmadı. Bu tutum, genç akademisyenlerin her zaman örnek alması gereken bir tutumdur.

Üretkendi. Ortak aklı ve ürünü yaratma konusunda özveriliydi. İnsan ilişkilerinde sabırlıydı. İnsan ilişkileri sıcak, zevkle dinlenen biriydi. Öyleydi, çünkü, çevresindekileri iyi dinler ve anlamaya çalışırdı.

Yaşamdan her ayrılış şüphesiz, derin bir üzüntüdür geride kalanlar açısından. Ama yaşamda ayrılanların topluma bıraktığı her şey, yaşamı ve geleceği, umutla ve özlemlerle yeniden kurmanın müjdecisidir.

CAN ARKADAŞIM EMRE

A.COŞKUN ÖZGÜNEL***

Emre'nin 47 yıllık dostu!

Emre'nin Ardından,

Can arkadaşım, sevgili kardeşim Emre Madran ile 1966 yılında Bayraklı, İzmir kazılarında tanıştık. Genç bir mimar olarak, Aydın'da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün şantiyesinde görevliydi. Sevgili hocamız Ord. Prof.Dr. Ekrem Akurgal'ın kazılarda genç mimarlara, hele ODTÜ'lülere ayrı bir bakışı vardı. Biz arkeologlar kıskanırdık. Emre'yi arkeoloji dünyasına kazandıran ise, onun yakın arkadaşı, mimar Murat Erdim'di. O da kazıda üye olarak bulunuyordu. Emre hafta sonları Bayraklı'ya gelmeye ve bizlere arazide

* Prof. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı.

** Doç. Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi, ODTÜ MFD Derleyeni.

*** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi emekli öğretim üyesi.

çizimlerde yardım ediyordu. Ekrem Bey bu ele avuca sığmaz genç mimara biraz mesafeli duruyordu. Emre'nin hayat dolu enerjisi, ironisi, ele avuca sığmaz hiper hareketliliği bizlerin ona karşı olan ilgimizi ve daha sonra bitmeyecek sevgimizi ve de gönüllülerimizdeki sonsuz beraberliğimizin oluşmasında en büyük etken olarak kabul gördü. Bu özellikler, gelecekte onunla Türk arkeolojisine beraberce neler yapacağımızın ilk işaretleri idi.

Türk bilim adamlarının o yıllarda yaptığı arkeolojik kazılarda mimarlarla çalışma olanağı henüz olmamıştı. Murat Erdim ile başlayan beraber çalışmalar, Emre'nin dinamik girişimleri ile, arkeolog- mimar birlikteliğinin oluşmasına ve olgunlaşmasına olanak verdi. Bizler, Türk arkeolojisine ve gelecekte oluşacak sağlıklı oluşumların var olmasına, kültür varlıklarının korunmasına, onların gelecek kuşaklara aktarılmasına yönelik düşüncelerimizi ve eylemlerimizi mimar-arkeolog birlikteliğiyle sağladık. Bu oluşumda Emre Madran'ın katkılarını hiç kimse yadsıyamaz. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden, Kültür Bakanlığı "Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne" geçerek, kazı, araştırma ve koruma üzerine bugüne değin yapılan uygulama ve geleceğe dönük olası yaptırımların

tartışılmasına ve Türk arkeolojisinin 21. yüzyıla girerken, kültür varlıklarının koruma ilkelerinin yeniden gözden geçirilerek tekrar yapılanması gerekliliği, diğer disiplinlerin de katıldığı olaylar olarak bugünde hâlâ belleğimde var olan güzelliklerdir. Kültür varlıklarının koruma ilkelerinin yeniden biçimlendirilmesinde öne çıkan düşüncelerin başında Emre'nin ısrarla üzerinde tartıştığı konu arkeolojik alanlardaki tescil işlemlerinin derecelendirilmesinde sağlıklı ve ayrıntılı bir biçimde nasıl savunulması gerektiğini hatırlamamak mümkün değil. Emre daha sonra mezun olduğu okuluna ODTÜ'ye dönerek akademik yaşamda da düşüncelerini, enerjisini öğrencilerine ve koruma ve restorasyon, alan yönetimi üzerine yoğunlaştırarak, çalışmalarına bizlerden ayrılana dek sürdürdü.

Ele avuca sığmaz kişiliği, yardım sever gönlü, akademik yaşamında da devam etti. Teorinin yanında çok iyi bir uygulayıcı da olan Doç.Dr. Emre Madran, başımız sıkıştığı zaman her an yanımızda oldu. Paraya pula önem vermezdi. Yemeyi, içmeyi ve de tabii ki yedirmeyi de çok seven eli açık, gönlü bol, kimi konularda çok ketum, adam gibi adamdı. Arkasında onu seven, onu her ortamda taşıyan eşi Oya Madran vardı. Ona iki çocuk ve huzurlu çalışması için her türlü olanağı, yaşamı boyunca verdi. Bence mimarlık-koruma öğretisine, akademik çalışmalarına ve çevresine verdiği sevgisi onun kişiliğinin temel öğeleriydi. Sağlığı üzerine söz dinlemeyen kardeşimiz, dostumuz, arkadaşımız Emre Madran, yaşamında hep ilklerin sevgi dolu savunucusu idi. Aramızdan zamansız bir vakitte ayrılan Emre, huzurlar ve ışıklar içinde yatsın. O her zaman gönlümüzde yaşayacaktır.

BÜROKRASI İLE AKADEMİ ARASINDA ADETA BİR KÖPRÜ KURMUŞTU

ÖZCAN ALTABAN*

Belki de onun vefat ettiği saatlerdeydi; evdeki masamda, kış yarıyılı için ders takvimini hazırlarken, 2013 Kasım ayının ilk haftasında "Planlamanın Yasal ve Yönetmelik Yönleri" başlıklı dersimde "koruma" konusunu anlatacağımı düşünmüştüm. Maalesef olmadı !

Emre Madran son 20 yıldır Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 3. sınıfındaki dersimizde, "koruma"yı bilimsel çerçevesiyle, ilkeleriyle, kavramlarıyla ve mevzuatın 1800'lerden bu yana tarihsel gelişmesiyle çok yönlü olarak anlatıyordu. Ne zaman kendisini davet etsem, ya salı ya da perşembe sabahları, tam zamanında derse gelir, sakın bilge kişi tavrıyla, hepimizi kucaklayan sıcak, ikna edici şekilde konuşur, her dersinde bize yeni birşeyler anlatırdı. Onu öğrencilerimizle birlikte can kulağıyla dinler, o konuda doygun olarak dersten çıkardık.

Onu Kültür Bakanlığı'nda görev yaptığı, 1970'lerin ilk yarısında, eşim Erten Altaban'la yürüttükleri ortak çalışmalar sırasında tanıdım. ODTÜ Mimarlık Fakültesi'ndeki son veda töreninde Kültür Bakanlığı'ndan dostu İsmail Salman'ın ifade ettiği gibi, Emre Madran bürokrasi ile akademi arasında adeta bir köprü kurmuştu. Ülkemizdeki korumaya ilişkin yaklaşımları ve uygulamayı çok iyi bildiği için üniversite çevresini uygulamadaki sorunlarla tanıştıran akademisyenleri bilimsellikten uzaklaşmadan ama gerçeklikleri de göz ardı etmeden davranmaları yönünde çaba sarfederdi.

Emre Madran ile yakından tanışmamız Mimarlık Fakültesi'nde üstlendiğimiz Bursa Merkez Hanlar Bölgesi-Reyhan-Kayhan Koruma Planlarının yapımı aşamasında gerçekleşti. 1989 yılı başlarında Bursa Büyükşehir Belediyesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nden tarihi kentin can damarı olan Merkez Hanlar Bölgesi'nden, doğudaki Kayhan'a kadar uzanan işlevsel alan için Koruma Nazım ve Uygulama İmar Planlarının yapımını istedi.

Osmanlı Devleti'nin başkenti Bursa'nın tarihi iş merkezi Hanlar Bölgesi ile Reyhan-Kayhan'ın tarihi konut dokusunu kapsayan çok geniş bir kent parçasının koruma planlarının hazırlanması ODTÜ Mimarlık Fakültesi için önemli bir prestij projesi nitelikleri taşımaktaydı. ODTÜ Rektörü ile Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı arasında bir protokol imzalandı ve çalışma başlatıldı.

Prof.Dr.Gönül Tankut hocanın başkanı olduğu ekipte Emre Madran, Nimet Özgönül, Fuat Gökçe ve Özcan Altaban görev aldılar. Bu ekibin anahtar üçlüsü sevgili Emre Madran, Nimet Özgönül

* Doç. Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü emekli öğretim üyesi

ve Fuat Gökçe idi. Bu çalışkan üçlü saha çalışmasını örgütledi, kapsamlı mimari araştırma, tespit, analiz, değerlendirme ve tescille ilgili işleri yerinde büyük bir titizlikle yaptılar. Nazım Plan ve Uygulama Planları ve programlamasını birlikte hazırladık.

Bu önemli koruma planının hazırlık aşamasında Bursa'da birden çok katılımlı toplantı düzenlendi. Yoğun bir merkezi iş alanı özellikleri olan Hanlar Bölgesi ve uzantısındaki Reyhan-Kayhan çevresinde yerleşik 3000'i aşkın işyeri ve konut sahiplerinin temsilcileri, Esnaf ve Ticaret Odaları, teknik Meslek Odaları, Belediye Meclis üyeleri, Belediye Başkanının katıldığı halka da açık bu toplantılarda başta Gönül Tankut hoca, Emre Madran ve ekibin bilgi birikimi, uzmanlık yetenekleri, sunuş ve tartışmalarda etkili biçimde sergilendi, tüm katılımcıların ve karar organlarının ikna edilmesi ve plan çalışmasına saygı duymaları büyük ölçüde sağlandı. Ve Bursa'nın tarihi merkezinin koruma planları 17 Mart 1989 tarihinde Belediye Meclisi'nce onaylandı, daha önce de Bölge Koruma Kurulu'ndan

* Arş. Gör., ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

** Özgönül, N. (2013) Dostları için içten inanmış özverili bir insan, öğrencileri için sevecen, tonton bir hoca: Emre Madran, *Mimarlık*, 374 (15-16). Daha önce yayınlanmış olan bu anı yazısı MFD'de küçük düzeltmelerle yeniden yayınlanmaktadır.

*** Doç. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

tam destekli görüşler alındı. Çok sayıda tescil işlemi gerçekleşti.

Bursa kent merkezine ait 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Nazım Plan ve Uygulama İmar Planları yaklaşık 25 yıldır yürürlüktedir. Planlar kapsamındaki parsel/yapı ölçeğindeki değişiklik talepleri, ilgili yönetmelik ve Telif Mevzuatı gereğince müellif kurum olarak ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne sorulmakta ve sorumlu ekip tarafından gerekçeli müellif görüşleri Belediyesine bildirilmektedir.

Sevgili Emre Madran'ın kaybindan sonra koruma planlarını hazırlayan ekipten hayattaki kişiler Müellif Kurum ODTÜ adına bu kamu hizmetini sürdürecektir.

Kaybettiklerimizi, özellikle Emre Madran'ı saygı ve sevgilerimizle her zaman hatırlayacağız. Bursa Hanlar Bölgesi Merkez Koruma Planlarının ODTÜ Mimarlık Fakültesi arşivlerindeki belgeler arasında titizlikle korunması ve saklanması önemsemeliyiz.

ONU HER ANLAMDA ÖRNEK ALACAĞIZ

ÖZGÜN ÖZÇAKIR*

....Bugün kendimizi hem şanslı hem de şanssız hissediyoruz. Şanslıyız, çünkü çok değerli Emre Hocamızın engin bilgi ve deneyimlerinden yararlanma, daha da önemlisi O'nu tanıma fırsatı yakaladık. Şanssızız çünkü hocamızı

erken yaşta, ondan öğrenecek daha çok şeyimiz varken kaybettik. "Depresyona girmek istiyorum ama girecek vaktim yok" diyecek kadar üretken sürdürdüğü meslek hayatı ve her anını keyifle ve doya doya geçirdiği yaşamı ile Emre Hoca'nızın yokluğunu her zaman hissedecek, hep mutlu anılarla hatırlayacak ve O'nu her anlamda örnek alacağız.

DOSTLARI İÇİN İÇTEN İNANMIŞ ÖZVERİLİ BİR İNSAN, ÖĞRENCİLERİ İÇİN SEVECEN, TONTON BİR HOCA: EMRE MADRAN**

NİMET ÖZGÖNÜL***

Önce hocam, sonrasında abim, iş arkadaşım, meslektaşım ama en çok da her konuda çok tartıştığım en iyi dostum, sevgili Emre abim...

Konuşur, kıyasıya tartışır ve hatta inatlaşırdık da. Hemen hemen her konuda pek çok şey konuştuk, herkesin bir sırdaşı vardır hayatta, çok yakınlarımızla bile paylaşmadıklarımızı paylaştık. Zaman geldi anlaşamadık ama hiçbir zaman birlikteliğimizden ve ürettiklerimizden pişman olmadık.

Onu 1981 yılında Restorasyon Yüksek Lisans Bölümü'ne girdiğim zaman tanıdım. Kültür Bakanlığı'ndaki işinden ayrılarak akademik ortama yeni katılmıştı. Aynı mahallede, aynı sokağın iki ucundaki apartmanlarda oturuyor, aynı duraktan ODTÜ otobüsüne biniyorduk.

Sermin Çakıcı arşivi; öğrencilere bir külliyeye gezdirirken, Bursa, 2004.

Okula birlikte başlamış sayılırdık. 1980 darbesi ve sonrası YÖK Yasası ile Restorasyon Bölümü anabilim dalına dönüştürülürken, yasanın getirileri ve başka nedenlerle, ayrılan çok sayıda hocalarımızla ODTÜ'de yaprak dökümü başlamıştı.

Gücün azaldığı bu durumda Emre Abi, Mimarlık Bölümü'ne, tüm mimarlık okullarında var olan ancak ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde yer almayan koruma ile ilgili bir dersi (*Arch 152 Architectural Surveying*); tüm zorluklara rağmen zorunlu ders olarak kabul ettirmiş, alt yapısını kurgulamış, sıkıyönetim nedeniyle iptal edilen stajların bir bölümünü de tarihi dokuda yaz stajı olarak kabul ettirmişti. Hatta öğrenci stajlarında arkeolojik alanlarda yapılan çalışmaları da staja saydırmıştı. Zorlu geçen yıllarda bölümün, anabilim dalının varlığını sürdürmek için, kamu kurumlarına projeler üretmiş, yurt dışında anabilim dalını tanıtmak amacı ile sergiler düzenlemiştir. Bu yüzden, Emre hoca denildiğinde, onunla olan ilişkileriniz sorulduğunda akla gelen ilk cevap her zaman, "aynı anda birçok işi bir arada yapmak ve özverili çok çalışmak" olurdu.

İnsan gücünün, teknoloji ve parasal kaynakların az olduğu

bu dönemde anabilim dalını ayakta tutmak ve bu arada bölümün bazı alt yapılarına kaynak sağlamak böylesi bir özveri ile sağlanabilmiştir. Bu durumu bilenler bilir ama Emre abiden asla duymamışsınızdır. Çünkü bunun kurumsal bir görev olduğu bilinci ile kimseye hissettirmeden, rencide etmeden yapmıştı.

Bunlar Emre abi ile birlikteliğimizde, ilk yıllardaki küçük film kareleridir. Bu ve benzeri hoşluk, sorumluluk, eylemlilikleri 32 yıllık ilişki içinde tanımlamaya, yazmaya zaman yetmez.

En büyük düşü, eğitim dünyasında, yolun başındaki gençler, öğrencileri için yazılı eser bırakmak, uygulamadaki kişilere bildiklerini aktarmak, koruma ile ilgili kurum, kuruluşlara ise yasal, yönetsel ve kuram konusunda yardım edebilmek ve bilimsel alt yapılarını oluşturmaktır. Tüm bunları yazıları, eğitim ve uygulama kanallarıyla gerçekleştirmeyi seçti; bunu çok önemli bir oranda da başardı.

Hocaları istasyon, öğrencileri tren olarak tanımlayan, Emre abi yakınında ve uzağındaki tüm yolcuların yollarını her anlamda kolaylaştırmış, tedrisatından geçen her öğrencisini her nerede olursa olsun izlemiştir. Yolcu olanlar bilirdik ki, bir telefon uzaklığında her zaman danışabileceği bir Emre abi vardı. Korumanın her konusunda yazan, fikir üreten ancak kendini önemli bir değer olarak görmeyen tavrı onun mütevazı kişiliğini sunarken; köpeklerden korkan

çocuksu yanı ve bu korkusunu itiraf edebilen naifliği ve kalabalıkların içinde kendini ne kadar yalnız hissettiğini söyleyebilmesi onun dürüstlüğü ve samimiyetinin göstergeleridir.

Türkiye'de koruma konusunda, bulunduğu kurumlarda öğretilerini pratiğe aktararak hazırladığı yasal düzenlemeler ile 1970 sonrası Türkiye'nin koruma tarihini yazan, en zor ve karmaşık konularda başvuru alan, ürettiğini paylaşan nadir insan...

Emre abinin herhangi bir konuda şikâyet ettiği hatırlamıyorum. Eskiden yüzündeki muzip ifade, çocuksu heyecanı, son yıllarda ise gözlerini kapatarak aklından kim bilir neler geçiyor şimdi dedirten gülümsemesi, ya da uyuyor mu sorusuna karşın verdiği cevaplar ve karşısındakini şaşırtan sorular işini tutkuyla yapan, kendini işinde kaybeden, vaktini işine vakfeden durum onu özel kılan yanılarıydı. Aslında onun için iş, iş olsun diye yapılan bir şey değil, bir varoluş biçimiydi.

2000'li yıllarda geçirdiği kalp krizinden sonra, çok kısa bir süre sakinleyen yaşam biçimini son yıllarda tekrar hızlandırmıştı. Bu yaşam şeklini, hızlı tempoyu eleştirerek kendisine aşırı yüklediğini söylediğimde, "ben artık defoluyum evladım, sizin zamanınız var, benim böylesi bir zamanım ve de lüksüm yok ve yapılması gereken de çok şey var." derdi. Koruma konusunda yazmak, her kim olursa olsun kişi ya da çok sevdiği eski esere katkıda bulunmak ve tabii ki bu esnada zamanla yarışmak; yaşamının büyük bir kısmını gençlerle birlikte olabildiğince geçirmek, onlara "yaşam, eğitim adabı" öğretmek son yıllardaki yaşam felsefesini oluşturmuştu.

Mimarlar Odası Merkez Yönetim kurul üyeliği yaptığı 40. ve 41. dönemlerinde (2006-2010), bombardıman halinde yağın yasalara karşın yaptığı değerlendirmeler mimarlık mesleğini ilgilendiren, ülke ölçeğinde "Cumhuriyetin Mimari Mirası", "Kültürel Peyzaj", "Endüstri Mirası" vb. konularda açtığı yeni kavramları tartışan etkinlikler ise mimarlık ortamına sunduğu katkılardan bazıları olmuştur. Bu süreçte, Oda içinde kendisine önerilen, ya da kendisinin yüklediği her görevi özveri ile üstlenmiş, komite ve komisyonlarda

konularda eleştirenlere ise "hayatımız, yaptığımız tercihlerin toplamıdır" demekten de çekinmemiştir.

"Aslında çok yorgunum biliyor musun?" demişti, birlikte son yediğimiz yemekte. Buna rağmen hala yapacaklarını sıralıyordu heyecanla. Restorasyon Yüksek Lisans Programı'na gelecek gençler için bir başvuru kitabı "Koruma Ansiklopedisi" hazırlıyordu, çoğu bitmişti, ayrıntılarını konuştuk. İçinde yaşadığımız ülkenin "çapulcu" gelecek nesilleri için yazılı bir eser daha bırakmak istiyordu.

Başladığı işleri çabuk bitirmekte aceleci olan Emre abi ile çalışmak zaman zaman gerilimli de olsa çok keyifliydi. Benim unuttuğum kimi ayrıntıları hatırlattığında, onun kurguladığı bazı konuları ben alt üst ettiğimde aslında her birimizin anılarının ve birikimlerinin bir süredir birlikte kurulduğunu, ortaklaştığını, birleşerek bir örneği oluşturduğunu, paylaşıldığında daha da anlam kazandığını düşünmüştüm her yaptığımız çalışmanın sonunda.

Yorulan ancak yorulmak bilmeyen Emre Abi, hani bazen de "çok yoruldu, çekip gitmek istiyorum" derdi. Bu durumda özlemi bir küçük kasabada, üst katta evi olan bir bakkalı işletmekte; rahat, huzurlu, çekişmesiz, kavgasız, gürültüsüz... bu denli de mütevaziydi yaşamdan bekledikleri...

Gidişinin üzerinden kaç gün geçti, inan hatırlamıyorum, hala bir yerden gelecekmişsin gibi. Sen'inde olacağın ama olamadığın Bartın'da tüm ekip Taş Han'da içtiği her yudumda senin yokluğunu bir kez daha duyumsadı.

Dostları Emre Madran'ı içtenliği, inanmışlığı, ketumluğu, özverili görev anlayışı ile sevgi ve özlemle; öğrencileri, genç dostları ise onu her daim hocaları ama daha çok sevgili arkadaşları olarak hatırlayacaklardır.

Değerli bir dost eksildi, mimarlık ve koruma ortamından tutkulu bir nefer eksildi, öğrencilerinin deyimleriyle "sevecen tonton bir hoca" eksildi, Emre Abi'nin yokluğuyla restorasyon eğitim ortamındaki hummalı tartışmalar da eksildi.

Ölümün bir başka şeyi öğretti bana Emre Abi, yapacaklarımızı ertelememeyi...

ÖĞRETTİKLERİNİ UNUTMAYACAĞIZ...

İSMAİL SALMAN*

Emre Madran'la tanışıklığımız 1970 li yıllara dayanır. Sadece benim değil tüm Kültür Bakanlığı çalışanlarının Emre abisiydi O. Bazan kendinden yaşça büyük olanların da... Ama çoğu zaman da çok önemli bir koruma uzmanı olarak sadece Emre idi. Gerçekten de adıyla çok uyumlu Anadolu biriydi. Ülkemizin her yerindeydi. Üstelik uçak korkusu nedeniyle en uzak memleket köşelerine tren ya da otobüsle gider, bu yolculuklardan, bizim hiç tanık olmadığımız veya göremediğimiz yeni tespit ve önermelerle dönerdi. Bakanlığımızın çeşitli kurullarında üyelikler ve kurul başkanlıkları, Genel Müdürlüğümüz de idareci ve danışman olarak hep koruma uygulamalarının içinde oldu. Bu hizmetlerinde karar verici, değiştirici ve dönüştürücü olarak çalıştığı alanlarda hep Emre Abi oldu.

Korumanın üniversiteler düzeyinde yazılıp çizilen teorik altlığı ve kuramının, Bakanlığımız ofis ve arazi birimlerine indirilmesinin ve tanıtılmasının öncüsüydü. Koruma Kurullarında, çok yeni fikirleri ve çözüm önerileriyle koruma kültürümüze çeşitlilik ve derinlik kazandırır. Madran'ın tanımadığımız, karşımıza ilk kez çıkan herhangi bir koruma sorununa bulduğu Emrece çözümler hepimizi önce kızdırır ama sonra... Bir sempozyumda, kollokyumda, çalıştayda, seminerde, kısaca her Koruma Forumunda dağılan konunun toparlanması, mecrasına döndürülmesi Emre'nin işiydi. Kendi kurgusal anlatımı ve özgünlüğü antro-po-morfolojisine o kadar uyumluydu ki O'na kıyamazdınız. Yumuk ve gülen gözleri, sizin fikirlerinizi süpürürken bile, sizi cezbeder kızmanızı engellerdi. Koruma uygulamalarının kıra döke başladığı ilk yıllardan yaşadığı son dakikaya kadar hep yanımızdaydı. Korumanın entelektüel bir çerez olmadığını yaptığı danışmanlıklar ve hizmetlerle kanıtladı. Koruma bilincinin her toplumun gelişmişlik düzeyi ile doğrudan ilgili olduğu gerçeğini ilk saptayan ve ona göre çözümler üreten Emre Madran bu tavrıyla çoğu akademisyenin ulaşamayacağı ve göremeyeceği koruma uygulamalarına tanık oldu. Arazide uygulamacılarla tanıştı. Dostluklarını kazandı. Hiç konuşulamaz dediğimiz

yer alarak, meslek odasına olan borcunu! ödemeye çalıştığını her ortamda dile getirmiştir. Bu süreçte meslektaşlarına deneyimlerini aktarmak gibi bir görevi kendi kendine vermiş, yoğun yaşamına birde böylesi bir misyonerliği katmıştı.

Muhafız tavrını her zaman açık, basit ve anlaşılır bir şekilde ifade etmiştir. Kendisine yapılan haksızlıkları, onların acıtıcı sonuçlarını derin bir sessizlikle karşılamış, kırgın da olsa kusur etmemeyi seçmişti.

Koruma konusunu hiç bilmeyen kişilerin aldığı işlere verdiği katkıyı eleştiren arkadaşlara, buna ben de dahilim, verdiği cevap "sistem, düzen bu, uzman olan ve olmayanı ayırmıyor, bu durumda kişiler önemli değil, eski eserin zarar görmemesi gerekir, ben kişiyi değil eseri düşündüğüm için bilgi ve deneyimimi hiç kimseden esirgemem" derdi. Bu davranışı onun mesleğe olan sevgisi, kültür varlığına verdiği değer ile ancak açıklanabilir. Çalışırken tercihi insanlardan çok, tarihi eser yönünde olmuştur. Çalışılmaz diye düşündüğünüz ortamlarda çalışmış, kişileri geriye atarak tarihi eserin doğru onarılması için çaba harcamıştır. Kendisini bazı

Belediye Başkanlarıyla birebir ilişkiler kurdu. Koruma sorunlarına Ülkemizin gerçekliğinden hareketle ama koruma uzmanı bilgeliğiyle çözümler üretti.

Ülkemizde koruma uygulaması yapan birimlere ilk kez "koruma-kullanma" soyutlamasını sokan bilim insanıdır. Tek tek anıtsal yapıların restorasyonları bitirilip bu yapı ne olarak kullanılacak tartışmalarının yapıldığı, hemen her korunan anıta müze işlevinin verildiği dönemin sonu, şimdi bizi gözlerini kapayarak dinleyen ve tiye alan, o zaman çok kızdığımız Emre abimizin "koruma-kullanma" yöntemiyle getirilmiştir. Çok sayıda yapının işlevlendirilerek korunması, Ülkemizdeki koruma sürecini yeni bir evreye ulaştırmıştır. Bu süreçte akademik bilgiyi, korumanın laboratuvarı olan ülkemizin her yerindeki uygulayıcılara taşıyanların başında gelen Emre Madran'ın katkısı çok büyüktür. Öğrettiklerini unutmayacağız...

* Doç. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

** Prof. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı, Emekli Öğretim Üyesi.

ÇAĞDAŞ GEZGİN EMRE HOCAM NERİMAN ŞAHİN GÜÇHAN*

Türkiye'de kültür varlıklarının korunması ile ilgili en önemli kurumlarda çalışmış olan Emre hocanın mesleki deneyimi, oldukça geniş bir yelpazeye yayılıyordu. Nitekim akademik eserlerindeki çeşitlilik ve zenginlik gözetildiğinde, onun koruma ile ilgili hemen her konuyla ilgilendiği ve görüş geliştirdiği anlaşılır. Hukuk ve idari süreçler kadar, geleneksel yapım teknikleri ve özellikle inşa teknikleri ve imalata yönelik birikimi, hiç kuşkusuz Emre hocayı farklı kılan en önemli özelliklerindendi.

Emre hocanın bir başka önemli özelliği de iyi bir gezgin olmasıydı. Çağdaş bir gezgin olan Emre hocanın Türkiye'de gezip gördüğü yerler ve özelliklerini, onarım tarihini bildiği yapılar o kadar çoktu ki, yazılarına maalesef pek de yansımamış bu özelliği, onunla sıklıkla seyahat eden öğrenci ve meslektaşları olarak bizleri hep ayrıcalıklı kıldı. Kendisi araba kullanmazdı ama herhangi bir tarihi yerleşmeye girdiğimizde, otobüs şoförünü ustalıkla o yönlendirirdi. Öyle bir hafızası vardı ki, birlikte ziyaret ettiğimiz her eseri, her yeri, kendi bağlamı ve onarım tarihiyle birlikte anlatır; yapıdaki ayrıntıları, işçilik özelliklerini görmemizi sağlardı.

Gidilen yerlerde sadece eserler değil, yerel kültür ve özellikle tatlarda önemliydi Emre hoca için. Ve bu kültürü de paylaşırdı yanındakilerle.

Dolayısı ile onunla yapılan geziler, yeni bir yeri tanımaktan öte koruma konusunda çok yönlü tartışmalar, tatlar, neşe ve ironiyle dolu olurdu. Eserlerine yansımayan bu özelliklerine 30 yıl boyunca yakından tanıklık etme fırsatı bulmuş, ayrıcalıklı bir kişi olarak, Emre hocamı her zaman bu özelliklerle hatırlayacağım. Bazılarının Emre abisi, benim de içinde olduğum daha büyük bir öğrenci grubu için ise Emre hoca, Türkiye'nin koruma tarihinde her zaman önemli bir aktör oldu ve bundan sonra da öyle, sevgiyle kalacak...

ÖVÜNMEKTEN HOŞLANMAYAN, DEVAMLILIK GELECEĞE BAKAN, SORGULAYAN, ÇALIŞKAN VE ÜRETKEN BİRİYDİ

CEVAT ERDER**

Uzunca yaşamak bazen ve bazıları için imtiyazmış gibi gelir. Ama öyle haller var ki bu ayrıcalığın pek de olumlu bir yanı olduğu söylenemiyor. Ben özellikle son bir ay içinde bunu fazlasıyla idrak ettim. Beraberliğinizin normal bir şekilde devam edeceğini sandığınız hatta başka türlü süzülüşüne bile gelmeyen, yok olabilmeleri imkânsız gibi görünen

dostlar, arkadaşlar teker teker adeta bunun aksini ispat etmek ister gibi birdenbire ayrılıverirler. Hele bunlar arasında senden gençler varsa kendinin niye kaldığını sorgulatar insana. Hem meslektaş, hem dost, hem arkadaşım olan son 60 yıldır hiç ayrılmamış gibi yaşadığımız Cevdet Bayburtluoğlu geçen ayın ilk kaybı oldu ve bana insanın içinin nasıl birdenbire bomboş olabileceğini, yalnızlığın ne olduğunu duyurdu. Arkasından kısa bir süre sonra kadim dost, Atila Tolun derken henüz nelerin değiştiğini fark edemeden mesleği beraber öğrendiğimiz ve giderek onunla beraber öğrettiklerimiz, sonra onlardan öğrendiğimiz değerli öğrencilerden birisini, Cevdet Bayburtluoğlu'nun ilk kazı ekibinden Emre Madran'ı kaybettiğimizi öğrendim. Bir süre önce de öğrencilerimizden Murat Erdim ve Alpay Özdural'ı kaybetmiştik. Belki her öğretmen için böyle olmayabilir. Öyle öğrencileriniz vardır ki onlardan kendinizi sorumlu tutar, onların başarılarında payınız varmış sanırsınız, sizi aştıklarında da mutlu olursunuz, kusurlarında ise kendinizi bulursunuz. Bunlar giderken de sizden bir şeyler koparıp giderler. Meslektaşım Emre onlardan biriydi. Emre övünmekten hoşlanmayan, devamlı geleceğe bakan, sorgulayan, çalışkan ve üretken biriydi. Yayınlarına bakarsak güncel sorunları saptayan ve bunlara yanıtlar arayan ve

çözümlerini paylaşan biri olduğunu görürüz. Bildiklerini herkese açık tutan, yardıma çağrıldığı hemen her yere gitmeye gayret gösteren, özellikle gittiği toplantılarda, çalışmalarda yararlı ve yardımcı olabilmekten zevk alan biriydi. Bu çalışmalar arasında bağımsızlığını da savunabilmiştir. Yaptığı çalışmalarda kendi düşünme ve çalışma yollarını kendi çizmeye özen göstermiş, bundan ödün vermeden, özerkliğini koruyarak işlerin tadını da çıkarmasını bilmiştir. Türkiye'de geniş bir dostlar ağı kurmuş saygın bir yeri vardır.

Koruma konusunda çok sayıda yayını ile uygulamaları olup bunları bir araya getiren bir yayını çok faydalı olacaktır. Vakıflar ve Kültür Bakanlığı'ndaki deneyimleri, Cumhuriyet Dönemi eserleri üzerindeki çalışmaları, uygulamaları, yayınları kültürel varlıklarımızın koruma tarihinin yazılmasına yardımcı olacak değerdedirler. Tabi ki herkesin takdir ettiği eğitici yeteneği de öğrencileri tarafından her fırsatta vurgulanmaktadır. Nitekim Emre bunun unutulmaz bir örneğini geçen yıl Milas arazi çalışması sırasında Beçin Kalesi'nde bize vermişti. Çok erken kaybettiğimiz Emre çok önemli bir kayıptır. O sık sık anılacaktır. Başımız sağ olsun. Nur içinde yatsın.

Fahrettin Çetin arşivi; ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 2012.

Murat Artu arşivi.

HALUK ALATAN
1932 - 13 Kasım 2013, Ankara

ANKARA İÇİN KAMUSAL YARAR VE GÜZELLİĞE ADANMIŞ BİR YAŞAM !

H. ÇAĞATAY KESKİNOK*

Üniversiteyi yeni bitirmiştim; meslek yaşamıma adımımı attığım sırada, kısa süre içinde yaşadığım olaylardan sonra, kendimi Haluk Alatan hocanın yönettiği Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu'nda yürütülmekte olan projelerde çalışıyor bulmuştum.

Ankara Belediyesi'nde yürütülmekte olan Batıkent Projesi'nde, planlama ekibimiz, planlama ve arsa siyasaları konusunda ters düştüğü belediye yönetimince görevden alınmıştı. Büro başkanı Haluk Alatan planlama ekibimize sahip çıkmış, Yeni Yerleşim Alanları Projesi'nde (Sincan/Eryaman) geçici görevle çalışmamızı sağlamıştı. Vedat Dalokay'ın yıllarca önce halkçı bir ruhla başlatmış olduğu Batıkent Projesinde yıllar sonra çalışırken yarım kalan mesleki heyecanlarımızı bir ölçüde bu projede yaşama imkanını bulmuştuk. Öğrencilik yıllarımızda Büroya sıklıkla uğrar bilgiler alırdık. Bu kez farklı bir konumda idik. Bu da bizlere özel bir haz veriyordu.

Büro başkanımız Haluk Alatan'ın beni en fazla, büronun yönetimi ile ilgili bir dizi bürokratik sorumluluklarının içinde hiçbir zaman yitirmediği mesleki heyecanları etkilemiştir. Projenin yürütüldüğü salona gelip eskiz kağıdının üzerinde çalışmaya başladığında ne denli heyecan duyduğunu gözlerdik. Sayısız çizimler yaptıktan sonra beğendiği bir tasarıma

ulaştığında "koşun koşun bir çocuğunuz oldu" derdi. Çocuk sahibi olmanın mutluluğu ile topluma ve kamuya dair yarar ve güzellik yaratmanın mutluluğunu özdeşleştiriyor olmalıydı.

Haluk Alatan, bir kamu planlama kurumunun sahip olması gereken ciddiyeti, dürüstlüğü, devlet geleneğini temsil eden ve yaratın ender kişiliklerden biriydi.

Bu proje üzerinde çalıştığımız sırada yeni yerleşim alanının kent merkezini Haluk Alatan'ın doğrudan tasarladığını anımsıyorum. Nazım Plan düzeyindeki bir çalışmada, kent merkezinin biçimine ilişkin bir düşüncenin üretilmesinin, mimarlık ve şehirciliğin ortak dilinin yaratılması açısından anlamı ve değerini yıllarca öğrencilerime anlatırken bu tasarımı örnek çalışma olarak gösterdim.

Büroda kimi zaman cumartesi ve pazar günleri de çalışırdık. Büro başkanımız Haluk Alatan da gelir bizle birlikte çalışırdı. Büroya gelirken bizlere armağan olarak Fin Votkası getirirdi.

Bir süre sonra, Haluk Alatan hoca ile yollarımız başka bir yerde kesişti. Araştırma görevlisi olarak girdiğim ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak Haluk Alatan bütün mesleki deneyim ve bilgisini, her şeyden önemlisi mesleki heyecanını öğrencilerine aktarıyordu. Kendisi ile uzun yıllar aynı stüdyoya girdik.

Fakülte koridorlarında öğrencilerine ve meslektaşlarına sıcak ilgisini hiç eksik etmezdi. Şekeri çok severdi. Çantasından çıkardığı şekerlerden yemeyen hemen hemen yok gibiydi.

Başkanlığını yürüttüğü Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu'nun kapsamlı ve bütüncül planlama ve uygulama deneyimini ve birikimini Şehir Plancıları Odası'nun yayın organı Planlama Dergisi'nde bir dosya olarak yayına hazırladık. Bu bilgi ve birikimin, son dönemde yıkımlar yaşayan şehirciliğimizin geleceğine ışık tutacağına düşünüyorum.

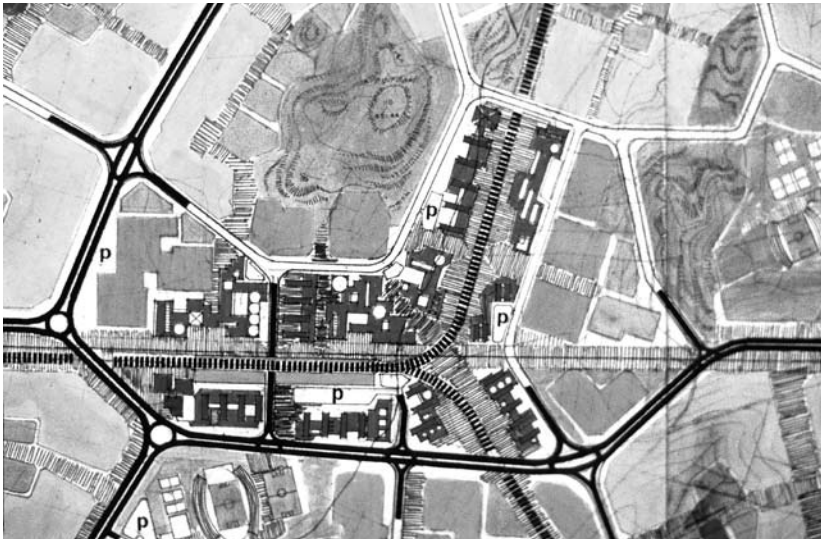
ANKARA MİMAR VE PLANCI HALUK ALATAN'I KAYBETTİ.....

ÖZCAN ALTABAN**

2013 Sonbaharında Türkiye, toplum hafızasında eserleriyle iz bırakmış çok önemli kültür, sanat ve bilim insanlarını yitirdi.

* Doç. Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi, ODTÜ MFD Derleyeni.

** Doç. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü emekli öğretim üyesi.

Çağatay Keskinkok Arşivi: Yeni Yerleşim Alanları (Sincan/ Eryaman) Merkez tasarımı.

13 Kasım 2013'te kaybettiğimiz Halûk Alatan ömrünü ve meslek hayatının tamamını Ankara'nın planlamasına adanmış bir aydıdı. Ankara O'nu, 1990 Nazım Planını hazırlayan, planın uygulanması için yıllarca mücadele eden, zorluklara direnen bir kamu planlama bürosunun başkanı olarak tanıdı. Oysa Halûk Alatan mesleki birikimi yanında insani nitelikleriyle, kültürel ve sanatsal özellikleriyle de öne çıkan bir kişilikti. Ama her şeyden önce gerçek bir Ankaralı ve kendi değişiyile Hacettepe delikanlısıydı. !

- Halûk Alatan 1969-1984 yılları arasında 15 yıl Ankara Nazım Plan Bürosunun başında kalmayı başardı. Bu dönem boyunca dört Cumhurbaşkanı, altı hükümet, sekiz ile on bakan, beş belediye başkanı yönetime geldi ve gitti. Yine bu dönem içinde farklı kişi ve kurumlar planlama bürosu ve başkanı hakkında çeşitli makamlara şikayetler bulundular. Ancak Halûk Alatan ve planlama ekibi, üniversitelerden, meslek kuruluşlarından, belediye başkanlarından, özellikle küçük sanayicilerden, bilinçli kamuoyundan aldığı destekle ve de leke sürülemeden bir meslek etiği sayesinde ayakta durmayı başarabildi.
- Türkiye gibi siyasal ve ekonomik yapısı hassas, oldukça sık kesintilere ve dalgalanmalara maruz kalmış bir ülkede, farklı kesimlerin çıkarlarını frenleyen bir

planlama kurumunun, böyle uzun bir süre varlığını sürdürebilmesi çok ender bir vak'a olmalıdır. Başkent Ankara'nın, Cumhuriyet Döneminde ilk üç imar planıyla kurgulanmış mekan yapısı içinde, yine ilk 50 yılda yaşadığı aşırı hızlı büyüme süreci sonucu adeta hapsoldüğü topoğrafik bir çanaktan kurtulmasını amaçlayan ve makroformunu oldukça radikal biçimde değiştirmeyi başaran Ankara 1990 Nazım Planı, Ankara'nın tarihsel sosyo-mekansal gelişme sürecinde iz bırakmış bir plandır.

- Halûk Alatan "Uluslararası Şehir ve Bölge Plancıları Birliği" ISOCARP'ın 1965'den itibaren üyesiydi. Yönetim kurullarında bulundu, 1993-1998 arasında ISOCARP Başkanı olarak görev yaptı, övgüler aldı. 1998 yılında ISOCARP'ın "Coastal Area Management: Integrating Environmental Objectives into

Regional Planning" başlıklı kongresini Antalya'da düzenledi, uluslararası plancıları ağırladı; ISOCARP'ın çok çeşitli ülke toplantılarında Türkiye'yi ve Ankara'yı temsil etti ve başarıyla tanıtımını sağladı.

- Aydın bir mimar-plancı olarak Halûk Alatan'ın çok yönlü özelliklerini tanıtmak kolay değildir. Ama 2002 Mayıs ayında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yapılan "Planlama Eğitimi ve Plancı" konulu uluslararası bir toplantıda, yabancı bir panelistin ifade ettiği özellikler adeta Halûk Alatan'ı tarif etmektedir.

Plancıda olması özlenen nitelikler o toplantıda şöyle sıralanmıştı:

- Çok iyi bir teknisyen olmak,
- İşine büyük bir sevgiyle bağlılık,
- Nazik, dürüst, diplomat ve sanatkar olmak,
- Halûk Alatan, İTÜ'de aldığı Mimarlık eğitimi gereği mühendislik konularına da ilgi duymuş, temel ilkelerini öğrenmişti. Dolayısıyla bir kenti anlamak için önce o kentin işlevselliğini sağlayan büyük teknik altyapısının, topoğrafyasının (jeomorfolojisinin) ve ikliminin iyi bilinmesi gereğine inanıyordu. Nitekim 1990 Ankarasının batı koridorunda geliştirilmesinde, konut ve sanayi alanlarının yer seçiminde, öncelikle araştırılan, titizlikle çalışılan başlıca konular bunlar olmuştu.

- Halûk Alatan mesleğine ve Ankara'nın planlaması işine gerçek bir sevgiyle bağlıydı. Kentini çok iyi tanıyan, Ankara'nın mekan ve zaman boyutlarında kimlikli ve güzel kent olabilmesi için çok uğraşan bir plancıydı.
- Halûk Alatan beraber olduğu çalışma arkadaşlarıyla, devlet bürokrasisindeki yöneticilerle, iş takibeden her kesimden insanlarla muhatap olduğunda, her zaman çok nazik ve dürüst davranışlarıyla kendini gösterirdi. Bütün ilişkilerinde insani ve mesleki ahlaki öne çıkaran davranışlardan taviz vermezdi.
- Halûk Alatan aynı zamanda usta bir arabulucu, uzlaştırıcı ve sakin bir diplomat özelliklerine de sahipti. Planlamaya uğraşan ve uygulamayı da yönlendirme iddiasında olan bir plancının, hele o insan bir yönetici ise sürekli karşı karşıya geldiği bürokrasiyle, siyasi iktidar temsilcileriyle ayrıca planlamaya ilgi duyan değişik disiplinlerle ilişki kurduğunda, adeta bir diplomat esnekliği göstermesi, sabırla uzlaştırıcı bir diplomat rolü yüklenmesi kaçınılmaz oluyordu. Halûk Alatan bu rolü her zaman çok iyi oynayan bir yönetici olmuştu.
- Plancının sanatkar olması; mimariye, müziğe, plastik sanatlara ilgi duyması, kentsel mekan ve yapılarla yaklaşımında estetik algısının ön plana çıkmasıyla açıklanabilir. Halûk Alatan bu tür bir birikime önemli ölçüde sahip olduğu gibi, Rönesansın merkezi İtalyan kentlerinde yaşayarak, çalışarak mimarlık ve kent tarihini, sanatını ve estetiğini içselleştirmiş biriydi. Klasik Batı Müziğini, özellikle operayı, resim ve heykel sanatını iyi bilir ve etkinlikleri takip ederdi. Başkentteki yabancı misyon çevresiyle tanışıklığı dolayısıyla her yıl sonunda Noel korolarına katıldığını, ayalara sesile eşlik ettiğini duyardık. Roma'da Piccinato'nun bürosunda İtalyanlarla çalışırken çok duyduğu "Bella Citta" [Güzel Şehir] deyişi onu çok etkilemişti.
- Rönesans Kültürünü özümsemiş bir mimar olarak en büyük özlemi, Ankara'nın "Güzel Ankara" olarak eski ve yeni mimari dokusuyla, Kalesiyle korunarak yaşatılması, kentin yeni yaratılacak kültürel işlev ve mekanlarla bezenmiş bir kimlik kazanması olmuştu. 1971'de başlayarak 1973-1980 yılları arasında Başkent'in uluslararası bir kültür merkezine kavuşması için yoğun bir çalışmayı kurumlararası platformlarda ısrarla sürdürdü. O'nun sayesinde, Ankara'nın iki merkezi (Ulus ve Yenişehir) arasında en uygun bir yer seçimi yapıldı, programlandı ve de projelendirme aşamasına getirildi.
- Halûk Alatan'ın az bilinen bir özelliği ise çok zengin bir fıkra dağarcığına sahip olması ya da çok iyi bir fıkra gurusu (fıkra anlatıcısı) olmasıydı. Samimi dostlarının olduğu toplantılarda, çok sevdiği yemeklerde, yoğun mesai gerektiren jürilerde verilen aralarda anlattığı fıkralar ve esprileriyle unutulmaz bir neşe atmosferi yaratırdı.
- Halûk Alatan seçkin kimliği ve birikimiyle yurt içinde ve özellikle yurtdışında çok iyi tanınmasına rağmen kendi ülkesinde ve de Ankara'da ilgili kurum ve çevrelerde maalesef hak ettiği düzeyde ödüllendirilemedi. Ama O hiçbir zaman, bu ilişkileri yöneten lobilerle yakın ilişkiler kurmayı da hiç düşünmedi !!
- Umud edilir ki, ülkesine ve Ankara'ya bir ömür boyu yetkin bir plancı olarak hizmet vermiş Halûk Alatan bundan böyle saygı ve sevgiyle hatırlanır...

FORMER PRESIDENT HALUK ALATAN PASSED AWAY*

Haluk Alatan passed away on 13 November 2013, at the age of 81.

Haluk was an ISOCARP member for more than forty years. In the eighties he served the society as member of the Executive Committee. From 1993 to 1996 Haluk was President of ISOCARP. We are very grateful to Haluk for all he has

done for the society. He genuinely loved his profession and was dedicated to it all his life. His son Taner wrote us that ISOCARP meant a lot to him and that he considered the members as family.

In 2005 Haluk attended his last congress in Bilbao, together with his son. His knowledge and wisdom, but also his friendly character, humor and charm will be remembered by all of us.

HALUK ALATAN İLE SÖYLEŞİ**

ÖNEMLİ BİR PLANLAMA DENEYİMİ: ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN BÜROSU

SUNUŞ

Türkiye 1930 'lardaki büyük sanayi yatırımları kararlarından sonra 1960'larla birlikte yeniden bir planlama dönemine girdi. Planlamanın kurumsal çerçevesinin bu dönemde geliştiğini görüyoruz. Bu planlı dönem, ülkenin farklı kentleşme ve bölgesel gelişme dinamiklerini yaşadığı 1950'li yılları izledi. Biliyoruz ki, bu yıllarda kırdan kente göç nedeniyle özellikle büyük kentlerin gelişmesi beklenmedik ölçüde oldu.

Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu (AMANPB), planlamanın kurumsal bir çerçeveye ulaştığı 1960'lı yıllarda kuruldu. Büro 'nun deneyimi diğer metropoliten kentlere örnek oluşturdu. Ankara o yıllarda hızla büyürken yeni bir kent planına ihtiyaç vardı. Plan üretmek üzere o yıllarda uygulanan yöntemlerin, metropoliten kentlerin ihtiyaçlarını yeterince karşılamayacağı düşünülmekteydi ve Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu bu yöntemlerden tamamen farklı, yeni ve özgün bir kent planlama deneyiminin başarılı bir örneği olarak gelişti.

Haluk Alatan, AMANPB'ın kuruluşunda görev aldı, başından sonuna kadar büronun başkanlığını yürüttü; taki, 1980'lerde büronun etkinlik alanının bölge planlamaya ilişkin olmaktan çıkarılıp yerel yönetim düzeyinde bir etkinliğe dönüştürülerek Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmasına kadar.

Metropoliten planlamadan, bölge planlamadan, yani kent planlamanın ana çerçevesini oluşturan plan türlerinden

vazgeçmek kuşkusuz olanaksız. Tersine bunları yeniden kurmak, güçlendirmek gerekiyor. Bunun için de, 16 yıl süreyle özerk birer kamu hizmet birimi olarak çalışan Nazım Plan Bürolarının deneyimlerinden yararlanma şansına sahibiz.

Ç.K.: Sayın Alatan, AMANPB hangi koşullarda ve nasıl kuruldu? Ne tür güçlüklerle karşılaştınız? Büro çalışmaya başladığında, Ankara'daki temel sorun alanları nelerdi ve ilk çalışmalar neler oldu?

H.A.: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek artan kırsal alandan kentlere göç, nüfus artışı ile birleşerek şehirlerimizi her geçen gün ağır ve olumsuz koşullara götürüyordu. Ankara da bu olayın dışında kalamazdı. Şehrin olanakları ile çekimi ve kırsal alanların itimi, Başkenti güç durumda bırakıyordu. Nitekim 1957 yılında uluslararası bir yarışma ile elde edilen Yücel-Uybadın Planı'nın 1980'ler için öngördüğü nüfus 1960'larda aşılmış ve yeni bir plan için çalışmalara başlama zamanı gelmişti. Planlama tarihimize "Nazım Plan Büroları" deyimiyile geçecek dönem, işte bu ortamda doğdu.

1960'lara kadar şehir planlarının elde edilmesi başlıca üç yolla oluyordu: Müelliflere ihale yolu, İller Bankası 'nca doğrudan plan yapılması ve yarışmalar yoluyla. İller Bankası'nın planlamaya yaptığı büyük katkıları burada belirtmek durumundayız. Ülkemize özgü, örneği dünyada pek bulunmayan bu kurum, o günlerde birbiri arkasına planlama yarışmaları düzenleyerek unutulmayacak bir hizmeti yerine getiriyordu. İşte bu ortamda, gerek

* 1993-1996 yılları arasında başkanlığını yaptığı ISOCARP'ın H. Alatan'ın vefatına ait duyurusu.

**Çağatay Keskinok tarafından gerçekleştirilen söyleşi Şehir Plancıları Odası yayın organı *Planlama* dergisinin 2002(4) sayısında yayımlanmıştır. Şehir Plancıları Odası'nun izniyle yeniden yayımlanmaktadır.

İmar ve İskan Bakanlığı'nda gerek plancılar arasında, gerekse akademik çevrelerde, büyük kentler için plan elde etmenin yeni bir yolunun nasıl olacağı konusunda tartışmalar yapıyordu.

Kuruluş süreci ilginç bir şekilde iki yönlü olarak gelişti. 1965 yılında İstanbul Sanayi Planı'nın Milli Güvenlik Kurulu'na sunulması ile süreç başladı ve Kurul, kentin Nazım Planı yapılmadan bir sanayi planı yapılamayacağına, bu nedenle öncelikle Nazım Planın elde edilmesi gerektiğine karar verdi. İkinci yön, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin, o yıllarda Ankara'nın yeni plan ihtiyacı nedeniyle, mutlaka bir nazım plan yapılması gerektiğini ısrarla savunması idi.

Bir yandan Milli Güvenlik Kurulu, diğer yandan Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin görüşleri aynı noktada buluştu. Bu koşullarda, Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu'nun yukarıda sözü edilen kararına dayalı olarak, Nazım Plan Bürolarının kuruluşuna ait kararnameyi çıkardı. Sadece üç maddelik bu kararnamenin planlama tarihimizde önemli bir yeri olduğuna inanıyorum.

Kararname'nin birinci maddesi, İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerinin planlarının yapımını, İmar ve İskan Bakanlığı'na görev olarak veriyordu. İkinci maddesi, bu amaçla kurulacak büroların harcamaları için, İller Bankası'ndaki bir havuza belediyelerin katkıda bulunacaklarını belirtiyor ve kanımca en önemli hüküm olarak, kurulacak büroların özerk olacaklarını söylüyordu. Üçüncü madde ise, Bakanlığın uygulamalar için yasa önerisi getirebileceği hükmünü taşıyordu. Bu Kararname uyarınca önce İstanbul, sonra Ankara ve daha sonra İzmir Nazım Plan Büroları kuruldu. Ben göreve 1968 Mayıs'ında çağrıldım.

ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Harita Plan Belgeleme Birimi; 1/50000 ölçekli 1990 Ankara Nazım Planı.

İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürü Sayın Fikret Ungan, beni makamına çağırarak Büro Baş Uzmanlığı görevini önerdi. Tahmin edeceğiniz gibi çok heyecanlandım ve düşünmek için süre istedim. Süre sonunda ise, kişisel bir koşul ileri sürmezken, büronun ve planın hazırlanma koşullarını sordum: Onama nasıl olacak; Belediye'nin İmar Müdürlüğü'nün konumu nedir; Büro elemanlarının seçimi ile çalışma düzeninde ne kadar serbest olacağım? Genel Müdürün olumlu cevapları üzerine de görevi kabul ettim.

Burada, planlama tarihinde Metropoliten Nazım Plan Büroları döneminin açılmasında, zamanın Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'in katkısını unutmamak gerekir. Nazım Plan fikrine inanan bir teknik adam olarak Sayın Demirel, konunun daima destekçisi olmuştur. Keza dönemin İmar ve İskan Bakanı Sayın Haldun Menteseoğlu da büronun kuruluşundan, çalışmaların rayına oturmasına kadar her konuda bizlere yardımcı oldu. Elbette, bütün kuruluş dönemi boyunca ve devamında Sayın Genel Müdür Ungan, deyim yerindeyse, bizlere kol,

kanat gerdi. Sorunlarımızı çözmede hep yanımızda oldu.

Büronun ilk elemanları ben, bir plançı ve bir desinatör olarak üç kişi idi. İlerde "eşgüdüm"ün önemine değineceğim; ancak ilk aşamada beni düşündüren, Ankara Belediyesi, yani bir anlamda Belediye İmar Müdürlüğü ile ilişkimizin ne olacağı idi. Şanslıydım, zira İmar Müdürü, Bakanlığımızda uzun süre Şehircilik Dairesi'nde Başkanlık da yapmış olan değerli dostum, büyüğüm Turgut Tuncay idi. Belki de bu nedenle, bahsettiğim biz üç kişi, ilk dönemde İmar Müdürlüğü'nün Atatürk Bulvarı'ndaki binasının üst katında çalışmaya başladık. Doğaldı, zira kentin planları, planlama hakkındaki bütün dokümanlar, bilgiler İmar Müdürlüğü arşivlerinde idi.

Bundan sonra önemli bir adım atıldı: Turgut Tuncay, Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu Sekreterliği'ne getirildi. Bu çok önemliydi, çünkü böylece Belediye ile Bakanlık birbirine bağladık. Büro Bakanlığa bağlıydı ama bilgiler Belediyeydi. Turgut Bey hem Bakanlık hem Belediyeyi biliyordu. Bu nedenle Büronun Sekreterliği'ne getirilmesi çok olumlu oldu. Onun

tecrübесinden çok yararlandım. Büro'nun Bakanlık ile Belediye arasındaki konumu nedeniyle izlediğimiz yaklaşıma "iki yönlü çalışma" demiştim bir toplantıda, yani iki taraf vardı ama biz iki tarafta da değildik, Dedeman İşhanı'ndaydık. Öyle bir yerleşimi ki, Bakanlığa da Belediyeye de eşit uzaklıkta. Bunu olumlu olarak kullandık. Büro sekreterliğinden ayrılmıncaya kadar Turgut Bey ile gayet olumlu bir çalışma düzeni yürüttük. Bu suretle, ileride değineceğim eşgüdüm konusunun belki de en önemli adımını, Belediye ile Bakanlık arasındaki ilişkiyi en yüksek düzeyde sağlayarak atmış olduk, kendisini saygıyla anıyorum.

Güçlük değil ama başlangıçta üzerinde çok düşündüğüm ve çalıştığım bir konu, büro elemanlarının seçimi oldu. Bu konudaki titizliğimin sonucunu, onaltı yıl birlikte çalışarak planı hazırladığımız ve onaya sunduğumuz çok kıymetli bir ekibi teşkil ederek aldım. Böyle önemli, sorumlu ve hassas bir çalışma konusunda, ekibin bir bütün olarak, tek bir ses halinde çalışmasının önemini takdir edersiniz. Onaltı yıl boyunca, ben bu ekibin bütünlüğünü, birlikteliğini korumaya çalıştım. Daha da önemlisi, deyim yerinde ise bu "beyin kadro"sunu

olduğunca sınırlı, en çok yirmi kişiye varan bir sayıda tuttum. Hemen belirtmek gerekir ki, özellikle tespit çalışmaları sırasında, anketörlerle Büroda eleman sayısının iki yüzlere vardığı olmuştur. Bu esneklik, üzerinde durulacak önemli bir konudur sanıyorum.

Zorluk karşıtı, kolaylıklar da vardı tabii. Öncelikle İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü ile, daha sonra, Başkentte olmamızın yararı ile, Genel Müdürlükleri veya merkezi, Ankara'da olan kuruluşlarla çok sıkı ilişki ve bilgi alışverişinde bulunduk. İşte örnekler: Devlet İstatistik Enstitüsü, Karayolları, Devlet Su İşleri Genel Müdürlükleri, Maden ve Tetkik Arama Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı ve nihayet tüm Bakanlıkların planlama ile ilgili birimleri. Kapsamlı çalışmalar yürüten bu kuruluşlara ve sağladıkları verilere, kolayca erişebiliyor olmamız nedeniyle, Büro'nun teknik kadrosunu sınırlı tutabildik.

İlk çalışma konumuz Ankara ile ilgili mevcut bilgilerin, dokümanların toplanması oldu. Önceki planlama çalışmalarını ve sonuçlarını derledik. Öncelikle Ankara kenti tarihi ile ilgili yayın ve dokümanları topladık. Türk Tarih Kurumu kanalıyla bu bilgilere ulaştık. Bu çalışmanın bir başka amacı, Ankara Kalesi'nin kuzey yamacında taş düşme tehlikesi altında bulunan gecekonduların kaldırılması ve bu nedenle Kale'ye ait bir planın yapılması yönündeki İmar İskan Bakanlığı'ndan

gelen talebin karşılanması idi. Bu bölgedeki gecekondularda bir anket çalışması yaparak görüş ve isteklerini aldık. Sonuçta oradaki gecekondularda yaşayan insanları, Bent Deresi'nde ve Kale'ye çok da uzak olmayan bir konumda inşa edilen, sosyal mesken bloklarına naklederek, Kale'nin kuzey yamacının temizlenmesini sağladık.

Kale çalışması, bizim için önemli bir fırsattı. Hem Bakanlığın istediğini yaptık, hem de Kale'yi planladık. Kenarından da olsa gecekondular sorununa girdik. O arada Gecekondular Yasası çıktı. Yasa gecekondular alanlarında, *tasfiye*, *ıslah* ve *önleme* bölgeleri tanımlıyordu. *Islah* bölgeleri hemen hemen tüm mevcut gecekondular alanlarını kapsıyor, *tasfiye* bölgesi ise yüzde 3 civarında kalıyordu. Bizim için en önemli olanı, *önleme* bölgeleriydi; zira şehrin gelişme yönünü belirlerken "Gecekondular Önleme Bölgeleri"nden yararlandık.

Şehrin "taşıyıcı iskeleti" dediğimiz Atatürk Bulvarı, demiryolu, hipodrom, Gençlik Parkı ile önemli altyapı noktalarını esas alarak, plan şemasını ve ona bağlı, altyapı çalışmasını başlattık. Şema ortaya çıktıktan sonra da 100 Uygulama Projesi ile planın esasını belirledik.

Bir yandan planın elde edilmesi sürecinde uygulanacak metodun seçimi için literatür taraması ve durumun tespiti çalışmaları devam ederken Büro elemanları da yavaş yavaş yeni görevlerine başladılar. Bu arada, biz de Ankara Nazım Plan Bürosu ile özdeşleşen yeni yerimize, Dedeman İşhanı'na 1970 Nisanında taşındık ve en önemli ilk çalışmamız olan "Arazi Kullanışı" tespitine başladık.

Göreve geldiğimiz günden beri düşündüğüm ve literatür çalışmalarımız ile güçlenen plan çalışmalarında uygulayacağımız beş ilkeyi saptadık:

1. Kentte birbirlerinin işleyişini etkileyen, belirleyen alt sistemlerin mevcudiyetini kabul ederek, kenti bir bütün, bir sistem olarak ele almak,
2. bilgi toplama faaliyetini geniş kapsamlı olarak yürütmek,
3. plana tüm olanaklar (alternatifler) yelpazesini inceleyerek, alternatif gelişme şemaları yöntemiyle varmak,

4. kentin fiziki yapısını, bir arazi kullanım-ulaşım bütünü olarak ele almak,
5. başlangıçtan itibaren uyguladığımız şekilde, aktif planlamayı, yani uygulama/planlama bütünlüğünü sağlamak.

Arazide yürütülen çok ayrıntılı kullanım tesbiti sonucu, kentin 1970 yılındaki mevcut durumunu çıkarttık. Arazi kullanım çalışmasına paralel olarak bir dizi anket çalışması yapıldı. Bunlar:

İstatistik Enstitüsü Başkanı Sayın Zeki Avralıoğlu'nun yönetim ve denetiminde gerçekleştirilen ve konut bölgelerinde yüzde dört örnekleme (ki bu ölçekte bir şehir için çok yüksek bir orandır) ile yapılan sosyal anket ve hanehalkı anketi; İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi öğretim üyelerinin yönetim ve denetiminde gerçekleştirilen ve 38.000 işyerinde yürütülen iki kademeli "ekonomik yapı" anketi; ulaşım anketi ve resmi kuruluşlar anketidir. Ulaşım, Çıkış-Variş (Orijin-Destinyasyon) ve Kordon anketleri yapıldı. Bu sonuncu anket kapsamında kırk bin araç sürücüsüyle konuşuldu. Tüm bu anketler (ki 7000'den fazla aileyi kapsıyordu) ayrıntılı arazi kullanım bilgilerimize dayandırıldı. Ne yazık ki bu bilgiler, o zamanlar bugünkü gelişmişlik düzeyinde olmayan bilgisayarlar aktarılıp ayrıntılı olarak işlenemedi. Gene de yayınladığımız dokuz kitaptan, özellikle ekonomik araştırmalara ait olanda tablolar halinde derlendi.

Bizi başlangıçta çok düşündüren birkaç konu vardı:

- Kentteki izinli yapılaşma ile izinsiz yapılaşma arasındaki büyük fark ve ayırım,
- şehrin, sakinlerine hizmet sunan, bunu kentsel servisler aracılığı ile yapan bir "kollektif şirket" olduğu düşünülürse, bu servis alanlarındaki (eğitim ve sağlık kurumları ile yeşil alanlar, altyapı, vb) büyük eksiklik,

- kamu mülkiyetindeki arazilerin azlığı.

Kamu mülkiyetindeki alanların artırılmasını ilke olarak benimsedik. Bu çerçevede kooperatiflere, servis alanlarını kamuya bağışlamaları koşulu ile öncelik verdik.

Ç.K.: Plancı nasıl biri olmalı, hangi niteliklere sahip olmalıdır?

H.A.: Plancının rolü, plancının görevi ve taşınması gereken özellikler hakkında, son dönemde yapılan iki toplantıdan söz edeceğim: Birincisi 1995'de Sidney'de düzenlenen Uluslararası Şehir ve Bölge Plancıları Birliği (ISOCARP)'nin yıllık kongresi. Bu toplantının konusu "Uyum ve Arabuluculuk" idi. Plancının sorun çözmede, eşgüdüm sağlamada, her türlü ilişkisinde sahip olması gereken bu iki özellik, kendi dışındaki kurum ve kuruluşlarda da sağlanması gereken bir olgudur.

İkinci toplantı, 2002 Mayısında İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Planlama Eğitimi Yeniden Düşünmek" başlıklı uluslararası toplantı idi. Bu toplantıda plancının, daha da ötede bir planlama bürosu başkanının sahip olması gereken özellikler şöyle sıralandı:

- Çok iyi bir teknisyen olmak;
- işine büyük bir sevgi ile bağlılık;
- nazik, dürüst, diplomat ve sanatkar olmak.

Bu sonuca, "siz bir Mesih arıyorsunuz!" diyenler oldu. Bu vasıfların hangilerine sahibim bilmiyorum, ama her biri çok yetkin olan çalışma arkadaşlarımla Ankara Metropolitan Alan Nazım Planı'nda sonuca vardığımızı biliyorum.

Planlama çalışmalarının devamı boyunca, mühendislik eğitimi de almış olmamın çok yararını gördüm. Su getirmenin esasları, boşaltma, yani kanalizasyon sisteminin teknik yönleri, karayolu yapımı, topoğrafya ve ona uyum. Bütün bu, şehirciliğin dayandığı teknik öğelerin, teknik altyapının koşullarının belli bir düzeyde bilinmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle, planlama eğitiminde bu yönde bir yaklaşıma yer verilmesi gerekir.

Plancının arabuluculuğundan söz etmiştik: Yerel yönetimlerle merkezi

yönetim arasında, büro elemanlarıyla talep ve istekler arasında, belediye ile büro, belediye ile bakanlık arasında, değişen siyasi iktidarlar arasında, dolayısıyla partiler ve görüşleri arasında, değişik disiplinler arasında, çevreciler, peyzajcılar, mimarlar, mühendisler, karayolu uzmanları, ekonomistler, haritacılar, altyapı mühendisleri arasında, üniversitedeki kuramsal çalışmalar ile pratik sorunlar arasında arabulucu olacaktır. Bütün bu ilişkilerde, plancı tarafsız olmalı, sadece kamu çıkarı söz konusu olunca taraf olmalıdır. Plancının geçmişle gelecek arasında bir konumu var, bu da çok önemli.

Plancının estetik yaklaşımı da olmalı. İtalyan plancılarla çalışırken bir gözlemim oldu, ne zaman bir "şehir"den söz edilse, aslında teknik eğitim almış bu kişiler "bella citta" yani "güzel şehir" sıfatını kullanarak güzellik konusunu vurguluyorlardı, kültürleri böyle ve bu dillerine böyle yansıyor. Bu anlamda sanatkar da olması gerekir plancının.

Plancı, ilgili tüm kamu kuruluşlarıyla yakın ilişki içinde çalışmalıdır, biz öyle yaptık. Nezaket, insanlarla temas, diploması çok önemlidir. Bu alanda sempati bile işin içine giriyor. Osmaniye Sanayi Bölgesi örneğinde, plan kararının kavram olarak ortaya çıkışından, araziye uygulanmasına kadar bütün safhalarda çelişkileri çözümlenici, aktif bir rol oynadık. Yani arabuluculuk yaptık. Amacımız kısa bir sürede bir makro gelişim stratejisine varmak ve bu stratejinin gerçekleşmesi için aktif yatırımcı olacak veya karar oluşturacak tüm kurum ve kuruluşların bu stratejiyi benimseyen ve destekleyen bir tavır almalarını sağlamaktır.

Organize Sanayi Bölgesi'nin yer seçimine özel bir önem veriyorduk. Çünkü biliyorduk ki, bu sanayi bölgesi, "Batı Koridoru" diye nitelediğimiz gelişim aksının gerçekleşmesi için çekim noktası olacaktı. Osmaniye Sanayi Bölgesi yer seçiminin doğruluğunu kanıtlamak için, gerek Devlet Planlama Teşkilatı'ndan, gerekse konu ile ilgili tüm kamu kuruluşlarından, ayrıca bu konuda yani sanayi alanları yer seçiminde çalışmış kişileri yerine götürüp olumlu görüşlerini aldık. Bu suretle Ankara'nın önemli bir gereksinimi olan sanayi alanı yer seçimine karar verdik.

Sanayi konusunda, küçük sanayi çarşılarının da kent ve planlama açısından özel bir yeri var. Bu konuda, Sanayi Bakanlığı'nın küçük sanayiler alanında çalışan birimi ile ve oradaki başkan ile kişisel bir ilişki kurdum. Zira şehrin herhangi bir yerinde arazi alan ve sanayi çarşısı kurmak isteyen girişimciler bize geliyorlar ve "biz Sanayi Bakanlığı'ndan kredi aldık, yerimizi onayın" diyorlar; aynı girişimciler Sanayi Bakanlığı'na giderek: "Nazım Plan Bürosu bize yer gösterdi, kredimizi çıkarın" diyorlar. Başkanla olan ilişkimizle bir telefon konuşmamızla böyle girişimleri önüyor, dahası çok sıkı bir işbirliğine gidiyorduk.

Osmaniye Sanayi Bölgesi'nin gerçekleşmesi için çok önemli olan enerji sorununu da, Türkiye Elektrik Kurumu'ndaki ilişkilerimiz sonucu, atıl durduğunu öğrendiğimiz trafonun, Osmaniye Köyü yakınına taşınıp kurulması ile çözdük.

Plancının arabuluculuk rolüne en önemli örnek, belediye başkanları ile kurduğumuz yakın ilişkidir. Sayın Ekrem Barlas, başkanlığının ilk günlerinde "ne yapmamı önerirsiniz?" diye sordu. Kendisine yeri de, projesi de hazır olan Botanik Park'ını gerçekleştirmesini önerdim. Bize inandı ve Park gerçekleşti. Sayın Barlas görev süresi boyunca bize hep inanmış ve maddi manevi yardımlarını her zaman sürdürmüştür.

Sevgili meslekdaşımız, heyecanlı ve atak Vedat Dalokay göreve başladığında kavşaklarda göbek yapmaya takılmıştı. Planın ana kararlarına ters düşmeyen bu girişimlerine onay verdik ve onunla da heyecanını ve girişimciliğini yönlendirerek olumlu çalışmalar yaptık: Akkondu Projesi (sonradan Batıkent) ve Altınpark bu çalışmalara iki örnektir.

Ç.K.: Geçmiş deneyimlerinizden hareketle kent planlamanın ve plancının önümüzdeki dönemde gündeminde olması gereken

konular nelerdir?

H.A.: Öncelikle belirtmeliyim ki, uygulama-planlama bütünlüğü, arazi politikası, özel alanlar, tarım, orman, arazi kullanışı, koruma, korunacak alanlar, sürdürülebilirlik, servis normları, standartlar, arazi mülkiyeti sınırlamaları, plan türleri ve elde etme yöntemleri, plan hiyerarşisi, bölgelemeler, idari sınırlar, planın Anayasa ve diğer yasalara göre konumu, merkezi yönetim yerel yönetim ilişkileri, denetleme mekanizmaları, üzerlerinde tek tek durulması, sorunları ve çözüm öneri seçenekleri düşünülmesi gereken konulardır.

Katıldığım toplantılardan birinde ekoloji ve sürdürülebilir gelişmenin öneminden, ekonomik, demografik, teknolojik, sosyal açıdan değişen dünyada küreselleşmenin fiziksel mekandaki yansımalarından, bunun sonucu olarak yerel özelliklerin yitirilmesi tehlikesinden, kentsel hizmet sorunlarından, planlamayla sosyal planlama arasında aracılık yapılmasının gereğinden, küreselleşme yani yeni emperyalizmin tehlikelerinden, özelleştirme politikalarının sonuçlarından söz ettim. Bunlar önümüzdeki yıllarda plancının gündemini meşgul eden konular olacaktır.

Çok hızlı gelişen, büyüyen ve değişen kentlerimizde altyapıda daha esnek bir çözüme nasıl gidilmesi gerektiği üzerinde önemle durulması gerekir. Mesela büyük bir alanda kanalizasyon yapılacak. Biliyoruz ki, bir ağaç gibi kalın gövdeden dallara doğru gidilmesi gerekir. Ama ilginç olan pratikte önce dallardan başlanmasıdır, peki bu dalları, bu gövdeye göre nasıl hesaplayacağız? Mühendisler 1/1000 ölçekli planı istiyor, bunu hesaplamak için. Ama 1/1000 plan yapıldıktan sonra, bu zaten biliniyor. Baştan hangisinin en uygun çözüm olduğunu, en azından "olsa olsa" yöntemiyle bilmemiz gerekir ki, ona göre ilk etapta planlama ve mühendislik arasında karşılıklı geri besleme sağlanabilsin. Altyapı planlamasında bu bakış açısının geliştirilmesi gerekir. Devletin denetimindeki alanlara bakarsak, büyük altyapı projeleri, elektrik santralleri, barajlar, otoyollar, dağıtım şebekeleri, havaalanları, istasyonlar demiryolu güzergahları vb. var. Bundan başka, devlet arazi mülkiyeti ve mülkiyet ilişkilerini

vergilendirmeyi yönlendirici kararları alıyor. Plan bütün bunlar için önemli bir uygulama aracıdır. Bu nedenle, plan yapılırken ilk gidilecek yer, yatırımcı kuruluşlar olacaktır.

Ç.K.: Yani gelişme taleplerini ya da gelişme yönündeki girişimleri, planın organik bir parçası haline getirmek gereğinden, yatırım kararlarını plan kararlarını sonradan zorlayan ve değiştiren değil de, planı birlikte oluşturan temel öğeler olarak ele almak gerektiğinden söz ediyorsunuz.

H.A.: Evet, kesinlikle öyle. Zaten plan yönlendirici kararların aracıdır. Ama özelleştirme, devleti ikinci plana itmektedir. Bu önemli bir sorun, çünkü o zaman plancının görevi çok zorlaşıyor.

Küresel ısınma ve nüfus artışından dünyanın en önemli sorunları olarak söz ediliyor. Bir de Üçüncü Dünya Ülkelerinin, gelişmekte olan ülkelerin bilinen önemli sorunları var: Gecekondular, göç, kırsal itimi, kent çekimi, popülist politikalar, yasa tanımazlığa verilen ödünler, mali kaynakların kıtlığı, kaynak israfı, vb. Uzun yıllar kırsal kente göçen insanların şehre uyum sağlamaları konuşuldu, araştırıldı, yazıldı. Büyük kentlerin taşıyamayacağı, kaldıramayacağı ölçüde nüfuslarının artarak devam etmesi tamamen ters bir olguyu gündeme getirdi: Kentlerin kırışması ve kırsal dönüşümü. Gerçekten de ekonomik, idari ve fiziksel değişimin yanında en büyük tahribat, sosyal ve kültürel yaşamda olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 1920'lerde, 1930'larda, 1940'larda kentlerde yaşanan büyük değişim, büyük reform popülist politikaların da etkisiyle bugün geri döndürülmeye çalışılmaktadır. Gerek fiziksel, gerek sosyal, kültürel altyapı yetersizliği büyük şehirleri bir kaosa itmekte ve günden güne yaşamı güçleştiren bir hale getirmektedir. Maalesef bugün plancının çoğu planlamanın tıkanmış olduğunu, bir çıkmazda, bir kısır döngü içinde bulunduğunu düşünüyor.

Yerel yönetimin parasal, teknik, yasal olanaklarının sınırlılığı, onları yerel baskılara karşı koyamayarak plancılara kamu yararını daha az gözetene değiştirmeye itmektedir. Evvelce kentte bir tek belediye başkanı ve ona bağlı belediye şubeleri vardı. Hepsiyle ilişki kurulup, başkandan talimatlar

gönderildi mi iş biterdi. Bu ilişkiyi kurmak çok önemli. Şimdi ilçe belediyeleri ile idari otoriteyi sağlamak güçleşmiştir. Planlı bütün bu olumsuz koşullarda elindeki çok az sayıdaki aracı kamu yararına dikkatle kullanmak durumundadır.

Ç.K.: Bir metropoliten kentin planlamasından söz ederken, aslında içinde birçok yerel yönetimin karar ürettiği, iktisadi ilişkiler açısından oldukça geniş bir etki alanı ile tanımlanan bir bölgenin planlamasından söz ediyoruz. O zaman metropoliten planlamanın merkezi olarak yürütülen bir planlama etkinliği olması gerekiyor mu?

H.A.: Kesinlikle öyle.

Ç.K.: Yoksa karşımıza şöyle bir sorun çıkıyor: Büyükşehirlerin yakınında, onun iktisadi etki alanı içinde küçük küçük yerel yönetimler kendi nazım ve uygulama planlarını üretiyorlar. Bu durumda, yakındaki büyük kentin mekansal gelişme dengelerini alt üst eden imar haklarının verildiği örnekler sıkça rastlıyoruz. Bu tür kendi başına kararlar üretilmesinin o çevrenin oluşumu açısından son derece olumsuz etkileri var. Tabii bunun siyasi erkin bir aracı olarak kullanıldığına da tanık oluyoruz. Bunlar yeterli kurumsal teknik yapılara sahip olmadıkları için spekülasyon gelişmelere açık hale geliyorlar. Mutlaka böyle olur denemez ama örnekleri çok fazla.

H.A.: Bir kentin planı yapılırken, çevresi ve yakın çevresinin iyi tanınmasının önemi açıktır. Ankara için bu fırsat, İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi'nde 1967 yılında yürüttüğümüz "İl Programlama" çalışması ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Konya'dan sonra Türkiye'nin ikinci büyük ili olan Ankara ilinde mevcut 21 ilçede, ki 4'ü kentte bulunuyordu, eğitim, sağlık yatırımları ile altyapı projelerini 5 yıllık plan dönemlerine uygun olarak programlıyordu. İl Programlama çalışması Ankara kentinin, il içindeki konumunu ve çevresini

tanınmasının yanında, kentin etki alanını da belirlemiştir. Bu sınır, kuzeyde Çubuk, güneyde Gölbaşı, batıda Sincan ve doğuda Kayaş'ı içine alıyordu. Nazım plan çalışmalarımızda bu ilçe ve yerleşmelere özel bir ilgi gösterdik. Gerek Çubuk, gerekse Gölbaşı ve Sincan planlama çalışmalarına katıldık ve yetkililerle büromuzda sorunlar ve çözümleri hakkında görüşmelerde bulunduk. Sık sık da yerinde incelemeler yaptık. Doğaldır ki, yakın çevredeki bu yerleşmelerin gelişimi Ankara şehrini doğrudan ilgilendiriyordu. Daha sonraları tüm ili kapsayan Bölge Müdürlüğü görevini de, diğer yerleşmelerdeki gelişmelerin denetimi amacıyla kabul ettim. Bu çalışmaların odak noktası hep Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu oldu. Bu suretle tüm bu yerleşmelerdeki özellikle de yakında olanların gelişmelerini denetimde tutabildik.

Ç.K.: Yani siz bir anlamda, biraz yarı özel, Bakanlığa bağlı, belediye ile ilişkileri kuran, ama bu arada metropoliten alan içinde, çevre belediyelere de belli danışmanlık hizmeti veren bir kurum olarak çalıştınız öyle mi?

H.A.: Zaten o üçlü kararnamede, ikinci maddede "özerk kurumlar" diyor, o zaman için bu inanılmaz ölçüde ileri bir görüştü. İmar İskan Bakanlığ'na bağlı, ama yarı özerk. Bu dengeyi kurmak çok önemli. Zaten hayatta herşey denge değil mi?, yarı özerk bürolar olarak çalıştık biz, bu çok önemli.

Ç.K.: Hangi konularda eksiklikler saptıyorsunuz? Büro çalışmalarında gerçekleştiremedikleriniz nelerdir?

H.A.: Bizim plan hep, "1990 Nazım Planı" olarak geçiyor. Halbuki bizim 1990'dan sonra şehrin ne şekil alacağı hakkında da görüşlerimiz vardı. Bunları gösterdik ve uygulanma şartlarını kitabımızda belirttik. Büronun hep yaşayacağını sanıyorduk. Eğer biz veya Büro işlerin üzerinde devamlı kalabilseydi o zaman bunları yönlendirmek mümkün olabilirdi. Onun için bir kamu bürosunun devamlılığı çok önemlidir. Belli bir dönemde ancak genel fikirler ortaya konabiliyor, bu fikrin ayrıntılarına gitmek için zamanı beklemek ve gerekli müdahaleleri talepler geldikçe yönlendirmek gerekiyor. Ama maalesef öyle bir şey olmadı, Büro kapatıldı. Yine de bazı ana

koridorları belirttik. Bakanlara planı anlatırken, "biz sadece yaptığımızı anlatıyoruz, yapamadıklarımız da belki bu kadar" diyordum, nitekim Büronun devamlılığını gerektiren girişimleri maalesef yapamadık. Mesela, ulaşım konusunda, biz Ankara'yı çember içinde alan bir çevre yolu önermiyorduk. Yeni yerleşim alanlarının içinden geçen, onları kesen bir yol düşünmüyorduk. Biz o yolu daha batıdan, Ova Çayı ve Çubuk Çayı boyunca gelip, yerleşmelere teğet geçen bir yol olarak düşünmüştük. Havaalanını değiştirmeyi beceremedik. Mürted Havaalanı'nın olduğu yer kentin havaalanı olması gerekirdi. Zira oraya demiryolu gidiyor. Esenboğa'ya demiryolunu bağlayamıyorsunuz, ama Mürted'e bağlayabiliyorsunuz. Bu bağlantı sağlandığında bütün dünyada olduğu gibi havaalanında inen kişi trene binecek ve 10-15 dakika içinde Ankara'nın merkezine ulaşacak. Ankara'nın hava trafiğinin yüzde 80'i batıdan geliyor. Bugün batı yönünden gelen uçakların Mürted bölgesinden itibaren kente varması için 30 km, kentten Esenboğa'ya ulaşması için de 30 km daha gerekiyor. Yani uçaklar tek yönde 60 km, aynı yönden geri dönüyorsa yaklaşık 120 km.lik bir mesafe için fazladan yakıt kullanıyor. Bu değişikliğin sadece maddi yönü bile bunları karşılamaya yeterdi. Bunu maalesef başaramadık.

Tabii gecekonduların konusu önemliydi. Osmaniye Sanayi Bölgesi ile gecekonduların yakın ilişkisi vardı. Bu konuya kapsamlı biçimde yaklaşamadık. Çayyolu'nda gelişme özerk ama bu bölgedeki dağınıklığı gideremedik.

Gerçekleştiremediğimiz işlerden biri de İkinci Meclis'le ilgili. Bu yapıyı "Ankara Belediye Binası" olarak önermiştik. Bütün dünyada, şehir merkezinde tarihi binalar belediyedir. İkinci Meclis binası çok güzeldir, konferans salonu, toplantı odaları ile Ankara Belediyesi için ideal bir yerdi. Karşısında olan ve ona benzeyen Ankara Palas binasıyla da mimari bütünlük sağlıyor. Bunu maalesef başaramadık.

Bir başka eksik kalan konu da, Büroda ayrıntılarla uğraşacak birimi kurmaktır. Burada daha çok mimarlar, tasarımcılar olacak ve kentteki ayrıntı konularında görüşler, projeler üreteceklerdi.

Ç.K.: Türkiye'de planların uygulanmadığı ya da uygulanmadığı

söylenir, Ankara Nazım Planı için bu ne kadar doğru?

H.A.: Daha önce saydığım beş ilkededen planlama-uygulama bütünlüğüne ait olan ilke uyarınca, ilk günden itibaren çok önemsedığımız eşgüdümü iyi sağladığımızı sanıyorum. Bu yolla birçok yatırımı, planlama kararlarımıza uygun olarak yönlendirdik: Adalet Sarayı yer seçimi, büyük konut projeleri (Batıkent, Yeni Yerleşim Alanı), metro güzergahı, ana yollar, küçük sanayi bölgeleri, Sincan-Osmaniye Sanayi Bölgesi, gecekondu önleme bölgeleri, Botanik Parkı, Seğmenler Parkı, resmi kuruluşların yer seçimleri vb. Bu çalışmalar yüze yakın rapor ve açıklama bilgileri ile gerçekleştirildi. 1972 yılında vardığımız genel makroform şemasının 1982’de onanmasına kadar geçen 10 yılda gerçekleştirilen bu proje ve yatırımlar 1990 Nazım Planı’nın tümüyle hayata geçirilmesinde ve gerçekleşmesinde en büyük rolü oynamışlardır.

Ç.K.: AMANPB’nun planlama eğitimine de katkıları oldu, bunlardan söz eder misiniz?

H.A.: Kuramsal çalışmaların pratiğe aktarılmasına önem verdik. Üniversite ile temaslarımız hiç kesilmedi. Toplantılar, konferanslar düzenledik. İstanbul Teknik Üniversitesi’nden, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden hocaları çağırdık. Ortadoğu Teknik Üniversitesi zaten bizimle iç içeydi. Planlama öğrencileri bizde staj yaparlardı.

1991 yılında İzmir’de yapılan Dünya Şehircilik Günü’nde bana verilen ödülün ana nedeni, Büro’yu bir eğitim merkezi gibi yönetmem idi. Gerçekten de, pek çok akademisyen, öğrenci ve plancı, Büro bilgilerinden ve dokümanlarından çeşitli çalışmalarında, yüksek lisans ve doktora tezlerinde yararlanmışlardır. Tabii yayınladığımız 9 kitap da bu alanda yararlı olmuştur.

Ç.K.: Geleceğe yönelik düşünce ve önerileriniz nelerdir?

H.A.: Sacayağı diye isimlendirdiğim bir öneri paketini Bakanlıktaki son görevim olan planlamadan sorumlu müsteşar yardımcılığım sırasında hayata geçirmeye çalıştım ama başaramadım.

Bu üçlünün birinci ayağı, planlamadan sorumlu bir bakanlığın kurulmasıdır. Ne yazık ki 1984 yılında kapatılan İmar ve İskan Bakanlığı’ndan sonra ülkede planlama alanında bir boşluk doğmuştur. Önerdiğim bu yeni bakanlık (Şehircilik ve Konut Bakanlığı), planlama ve iskan konusuna hakim olacaktır.

İkinci ayak, ülke için bir “Milli Fiziki Plan”ın yapılmasıdır. Her ne kadar bu konuda “Atlas” adı altında bir çalışmaya başlanmış ise de, plan anlamında bir sonuca ulaşılmamıştır. Tüm dünyada da örneği pek bulunmayan bu çalışmaya Prof. Cabianca’nın İtalya için önerdiği ve gerçekleştirdiği Ülke Fiziksel Planlaması örnek alınarak başlanabilir. Bu öneride ilk adım, ilk karar, “koruma”dır. Tarihi değerlerden, fiziksel değerlere, doğal değerlerden sosyo-ekonomik değerlere kadar, akla gelecek tüm değerlerin korunması ilk hedefdir. Tespit çalışmalarının çoğunun yapılmış veya mevcut olduğuna inanıyorum. Bölge ve çevre düzeni planlarına, ulaşım ana hatlarına esas olacak üst kademe kararları üretecek plan, üçüncü ayak olan yasal çerçeveye de girdi sağlayacaktır.

Yeni bir “İmar Yasası”, önerinin üçüncü ayağını oluşturuyor. Bugün, İmar Yasası, ilgili yasalar, yönetmelikler ile planlamadan sorumlu kurumlar arasında küçümsenmeyecek bir çelişkiler ve karmaşa durumu vardır. Yeni yasa, bu çelişkiler yumağını çözmek üzere en üst kademededen başlayarak ana esasları koyacaktır. İmar Yasası’nda, kat yükseklikleri, bahçe duvarları, kapıcı dairesine değgin ayrıntı maddeleri kesinlikle olmamalıdır.

Burada belki de ele alacağımız bir örnek, İtalyanların 1942 tarihli çok özde kararları içeren “İmar Yasası”dır (Legge Urbanistica). Ayrıntılara girmeden sözkonusu yasanın bölüm başlıklarına bakmak, bir fikir verecektir:

- Şehircilik disiplini ve amacı;
- İskan Bakanlığı ve Yüksek Danışma Kurulu;
- Şehircilik bölgeleri-İdari birimler;
- Uygulama esasları (Şehircilik Disiplini);
- Eşgüdüm sağlayan bölgeler, planları ve uygulama süreçleri;
- Belediye Nazım Planları, kapsamaları, yapma esasları, ilan, itiraz, onama süreçleri (safhaları, etapları);
- Uygulama süreçleri;
- Belediyeler arası planlar;
- Detay planlar (uygulama planları);
- Detay planlarının içerikleri, ilan, itiraz, onama süreçleri;
- Normlar;
- Kamulaştırma (şehirselsel alanlarda);
- Kamulaştırılacak alanlarda yapılacak işlemler (tahsis vs.);
- Sınırların düzeltilmesi;
- İnşa durumları (izin vs.);
- Yollar, meydanlar (özel mülkten bu kullanıma geçen alanlar);
- Yasaklamalar (örnek: özel bahçeler);
- Yıkım (yasa dışı yapılaşma);
- Parselasyon;
- Mali planlama (4 yıllık program);
- İnşa izinleri, normlar, kamulaştırma sırasında ve sonrasında yapılacak işler;
- Cezalar;
- Son, uygulama maddeleri.

Yukarıda belirtilen sacayağının üç ayağı, yani Bakanlık-Milli Fiziki Plan-Yasa teşkil edilebilirse eğer, ülkenin planlama sistemi tam anlamıyla kurulmuş olur ve ondan sonra çeşitli düzeylerdeki planlama çalışmalarını, gerekli kurumsal ilişkiler kurarak, veri akışını doğru sağlayarak, birbiriyle çalışmadan, birbirini bütünlükten şekilde yürütmek mümkün olabilir.